

MUHAMMAD YUSUF IJODIDA MILLIY RUH IFODASI

*Sultonova Nursulu Tagay qizi**Toshkent viloyati O'rta Chirchiq tumani**41-maktab Ona tili va Adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Xalq shoiri Muhammad Yusufning she'riyatida badiiy san'atlarning o'rni va ahamiyati haqida fikrlar asosli misolar vositasida yoritilgan. Shuningdek, Muhammad Yusuf ijodida milliy ruh ifodasi tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: talmeh, tazod, tashbeh, ilmi bede, shoirning badiiy mahorati milliylik.

O'zbek adabiyotining yorqin namoyondasi, O'zbekiston Xalqshoiri, el ardoqlagan shoir, sevgi va sadoqat kuychisi Muhammad Yusuf jodiga nazar solar ekanmiz. Ijodkorning ijodiy olamiga nazar tashlasak, tabiat, vatan, do'stlik, sevgi-muhabbat kabi mavzularda qalam tebratgan.

Hayotiylik Muhammad Yusuf she'riyatining muhim xususiyatidir. Shoir aksariyat she'rlarida hayotiy voqea-hodisalar, holatlar tasviri zamirida o'zining asosiy fikrlarini ochishga harakat qiladi. Shoirning poetik tafakkuri g'oyat keng ekanligini ta'kidlash zarur. Negaki, hayotda ro'y berayotgan voqea-hodisalarga teran nigoh bilan qarashga, ularning tub mohiyatini anglashga intiladi. "Yozuvchi badiiy talantining o'lchovi" (Ch.Aytmatov) bo'lgan badiiy mahorat shoirning o'zida millatning ruhini ifodalagan har bir satrida yaqqol namoyon bo'ladi.¹

Muhammad Yusuf ijodida vatanga bo'lgan muhabbat tuyg'usi yuksak darajada aks etgan. Muhammad Yusuf vatan madhini "ko'p va xo'p" yozgan desak aslo mubolag'a bo'lmaydi. Shoirning o'zi ham yosh shoirlar bilan bo'lgan suhbatlarining birida vatan haqida yaxshi va ko'p yozmagan shoir haqiqiy shoir bo'la olmasligi haqidagi fikrlarni aytib o'tadi. O'zi esa vatanparvarlik lirikasi bilan buning namunasini ko'rsata oldi:

Menga yering suyak,
Osmoning suyak.
Boqsam, teng
To'rttala
Tomoning suyak.
Tovonimga kirgan
Tikoning suyak –

¹ Umurov H. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2002.

Kaftdan

Zirapchang ham

Yulmay sevaman.

Aslida ham, Vatanga bo‘lgan muhabbat eng oliy umumbashariy qadriyatlardan biri hisoblanadi. Shoir ijodining deyarli barcha satrlarida o‘z Vatanga bo‘lgan muhabbat tuyg‘usi yaqqol ko‘zga tashlanadi. Shoirning “Izhoril dil”, “Vatanim”, “O‘zbekiston”, “Tavallo”, “Yurtim, ado bo‘lmas...”, “Andijon” kabi milliy ruh bilan sug‘orilgan she‘rlarini vatanparvarlik ruhidagi ijodiyotning eng saralari deyishimiz mumkin.

Ko‘rdim suluvlarning eng faranglarin,

Yo xudbinman yo bir sodda kasman men:

Parijning eng go‘zal restoranlarin,

Bitta tandiringga alishmasman men.

“O‘zbekiston” she‘rining ushbu satrlarida Vatanga muhabbat va faxr tuyg‘usini, shuningdek, milliy ruhning kichik bir ko‘rinishini tandir detali orqali kuzatamiz. “Pardoz emas, husn bo‘lib asarni ochishi kerak” (A.Qahhor) bo‘lgan detal haqiqatda ham bu satrlarni ohorli va ta’sirchan chiqishiga xizmat qilgan. Shuningdek, shoirning “Xalq bo‘l, elim”, “Dunyo”, “Muddao”, “Qiyosi yo‘q aslo...”, “O‘g‘lonlar”, “Ota uy”, “Sodda Muhammadman...”, “Maslahat” kabi she‘rlarida O‘zbek xalqining psixologiyasi, millatning monumental qiyofasi to‘la aks etadi. Bunda shoir badiiy tasvir vositalari, betakror tashbihlardan mahorat bilan foydalanadi:

O‘nta bo‘lsa, o‘rni boshqa uning-chun:

O‘g‘lim otashimdan yaralgan uchqun,

Qizim parilardan chehrasi gulgun,

Yuzlari lolam deb yashaydi o‘zbek.

“Unutish” she‘rida esa bobodehqon o‘zbek otalarining badiiy obrazi gavdalangan. Bu obrazni yaratishda ham milliy mansubligimizga xos bo‘lgan beqasam chopon, yaktak, ketmon detallaridan foydalangan:

Otam o‘gitlarin unutmogdaman,

Unutyapman ozg‘in yuz, qo‘llarini.

Ter hidi anqigan beqasam chopon,

Ketmoni, yaktagi yamoqlarini.

Shoirning “Do‘ppi” she‘ri ham milliy qadriyatlarimiz aks etgan lirikadan biridir:

Rost do‘ppilar,

Yolg‘on do‘ppilar,

Kinolarda qolg‘on do‘ppilar.

Chust do‘ppilar,

Andijon do‘ppilar,

Munchoqdek Marg‘ilon do‘ppilar...

Do‘ppi kiymay qo‘ydi odamlar,

Na uyda va na ko‘chada.

Ushbu satrlar orqali o‘zbek qizlarining go‘zal portreti ko‘z o‘ngimizda gavdalanadi. Shoir ijodiga nazar tashlasak, o‘zbek qizlariga atab yozilgan, betakror tashbihlarga yo‘g‘rilgan shoh baytlar nihoyatda ko‘p. Bunday she‘rlari qatoriga “Qizlar qo‘shig‘i”, “Bor bo‘lsin”, “Zebi, Zebi...”, “Ozoda”, “Singlimga xat” kabilarni kiritishimiz mumkin. Bunday shoh baytlar orqali shoir millat qizlariga ota bo‘lib mehr beradi, og‘a-ini bo‘lib himoyasiga otlanadi, oshiq bo‘lib ko‘ngil qo‘yadi.²

Xulosa qilib shuni aytishim mumkinki, hamma inson ham vatan, ona deya kuylashi mumkin-u, ammo ona yurtni maromiga yetkazib, yurakdan kuylay oladigan, xalq dilini biladigan ijodkorgina chin shoir bo‘la oladi! Muhammad Yusuf bunga yorqin timsol bo‘la oladi deb o‘ylayman. Shoir she‘rlari orqali odamlarning unitayozgan qadriyatlarimizni, millatimizni asrab avaylashga chorlaydi. Uning she‘rlaridagi oddiy obrazlari, ayni paytda munis va qadrdon, tub mohiyati yani ular timsolida shu ona vatan, muqaddas tuproq, shu vatanning azizligi, mo‘tabarligi aks ettirilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yusuf M. Saylanma. – Toshkent: Sharq, 2014.
2. Yusuf M. Biz baxtli bo‘lamiz. – Toshkent: Nihol, 2008.
3. Йўлдош Қозоқбой, Йўлдош Муҳайё. Бадий таҳлил асослари. – Тошкент: Kamalak, 2016.
4. Умуров Х. Таҳлил чизгилари – Тошкент: Muharrir, 2013.
5. Umurov H. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2002.

² Йўлдош Қозоқбой, Йўлдош Муҳайё. Бадий таҳлил асослари. – Тошкент: Kamalak, 2016.